

El treball social al Japó

Social work in Japan

Tomasa Báñez Tello¹

Resum

S'analitza la situació de la professió de treball social al Japó com un exemple del procés d'internacionalització del treball social i de les oportunitats que ofereix d'incorporació a la formació i a l'exercici del treball social de perspectives culturals, creences i pràctiques diferents de les occidentals, que tradicionalment han sigut hegemòniques en la professió.

Paraules clau: Treball social, Japó, identitat professional, internacionalització.

Per citar l'article: BÁÑEZ TELLO, Tomasa. El treball social al Japó. *Revista de Treball Social*. Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya, agost 2014, n. 202, pàgines 164-176. ISSN 0212-7210.

Abstract

The analysis of the situation of social work profession in Japan is presented as an example of the internationalization process of social work and the opportunities given by this process to incorporate different cultural approaches, believes and practices to the hegemonic western perspective, traditionally dominant in the profession.

Key words: Social work, Japan, professional identity, internationalization.

¹ Treballadora social i doctora en Antropologia Social. Professora de Treball Social, Universitat de Barcelona, tomasabanez@ub.edu

Per a l'elaboració d'aquest article l'autora ha fet servir, a més de les escasses referències en anglès sobre aquest tema, la seva experiència durant una estada al Japó feta el 2009 per invitació d'una organització internacional que promou l'intercanvi de treballadors socials (*Council of International Fellowship*, <http://www.cifinternational.com/>) i durant la qual va visitar una de les associacions professionals de treballadors socials (*Japanese Association of Social Workers*, <http://www.jasw.jp>), el departament de treball social d'una de les universitats en què s'imparteixen els estudis de treball social (*Shoya Women's University*, <http://www.swu.ac.jp/e/>), un centre residencial d'atenció a la infància (*Shisei Gakuen*, <http://shiseigakuen.org>) i un centre especial de treball per a persones amb trastorn mental (*Karasidane Center*).

Una identitat professional singular i contradictòria

L'acostament a la situació de la professió de treball social en altres països, que com en el cas del Japó té unes tradicions culturals úniques, ens ofereix una oportunitat excel·lent per comprendre com el treball social construeix la seva identitat de forma dinàmica en els diferents contextos nacionals. Un dinamisme conseqüència de les interaccions dels ciutadans, els polítics i responsables de les institucions i els professionals, que partint dels seus valors contribueixen a la definició del treball social, de la seva funció social, dels seus objectius i de la seva pràctica professional (Payne, M., 2006).

Segons Yoshiko Ito (1995), la singular i contradictòria identitat del treball social al Japó és més una conseqüència de la manca d'una cultura democràtica que de les tradicions culturals i valors dels japonesos. Aquest dèficit democràtic genera un desequilibri important en les relacions de poder entre els diferents actors que participen en la construcció del treball social com a professió; de manera que tant els professionals com les organitzacions no governamentals no tenen autonomia a l'hora de contribuir a aquesta definició, ja que l'Administració controla tant als treballadors socials, a través del sistema d'accés i acreditació professional, com les organitzacions de voluntariat, mitjançant el sistema de finançament públic.

La manca de capacitat d'influència política d'aquests actors és coherent amb el

model de política social, pragmàtic i de gestió² que considera innecessàries les explicacions ideològiques i teòriques de tipus estructural i els canvis socials radicals. Aquest model impulsat pel govern està orientat per l'anomenada teoria de la gestió de la política social (*Shakai Fukushi Keiei Ron*), segons la qual el disseny de polítiques de benestar eficaces només requereix l'existència d'una teoria pràctica que ajudi polítics i professionals a implementar una planificació social efectiva, que promogui reformes socials graduals (Japanese Society for the Study of social Welfare, 2014).

D'acord amb aquest plantejament de política social, es considera que l'exercici professional del treball social ha de consistir en l'aplicació pràctica de la legislació de benestar social, per atendre d'aquesta manera les necessitats dels diferents col·lectius de població (gent gran, persones amb discapacitat, infància i persones amb ingressos baixos). Aquesta manera de definir la professió explicaria que en japonès no hi hagi cap expressió que tingui una equivalència exacta del terme anglès *social work*. Per referir-se al treball social s'utilitza l'expressió *Shakai Fukushi* (社会福祉), la traducció a l'anglès de la qual és *social welfare*; els treballadors socials s'anomenen *Shakai Fukushi Shi* (社会福祉市), és a dir, professionals del benestar social. El concepte de *Shakai Fukushi* s'aplica tant a la professió com a la disciplina de treball social, i apareix en la denominació de les facultats università-

² Aquesta concepció de la política social pretén superar les inacabables controvèrsies entre els plantejaments contraposats del determinisme marxista de la dècada del 1920 i els estudis britànics de política social de la dècada del 1970.

ries i de les escoles superiors de formació de treballadors socials.

Segons A. Sakaki (2014), aquesta qüestió terminològica no és només anecdòtica, sinó que resulta fonamental per explicar la singularitat del treball social al Japó, ja que ajuda a comprendre la concepció fonamentalment tècnica que existeix de la professió. Una concepció que contrasta, però, amb la utilització majoritària³ que es fa al Japó de la definició internacional del treball social i la declaració de principis ètics de la professió de la Federació Internacional de Treballadors Socials i l'Associació Internacional d'Escoles de Treball Social. Una definició que según C. Noble (2004) considera que el compromís polític és un component essencial de la identitat del treball social, de manera que la formació dels futurs treballadors socials ha de ser molt més que l'aprenentatge d'habilitats tècniques o un mera formació professional, i la pràctica professional ha de transcendir l'aplicació immediata d'aquestes habilitats mitjançant l'ús reflexiu dels plantejaments teòrics i dels valors per orientar i donar sentit a les intervencions professionals.

Procés de professionalització

Segons Yoshiko Ito (1995), a la fi del segle XIX existien al Japó un seguit d'iniciatives d'ajut organitzat a les persones en situació de pobresa, com a resposta a les conseqüències de l'extensió del capitalisme en les condicions de vida de la població, especialment dels habitants dels suburbis de grans ciutats.⁴ La primera d'aquestes iniciatives la va posar en funcionament un grup d'homes joves de classe mitjana, amb motivacions religioses, tant cristianes com budistes, que van promoure la creació de centres residencials⁵ per a gent gran, per a persones amb discapacitat i per a nens; i de centres socials de barri, amb els mateixos plantejaments del moviment *Settlement Houses*.⁶

Aquestes formes pioneres d'organització de l'ajuda van tenir continuïtat en la dècada de 1920 amb el moviment *Homen-inn*, promogut per ciutadans de classe mitjana, d'ideologia conservadora i amb un plantejament molt similar al de les *Charity Organization Societies* (COS) al Regne Unit i Amèrica del Nord,⁷ però amb algunes diferències pel que fa a la concepció de la pobresa i els criteris d'ajuda de les famílies.⁸ La influència

³ Per part de l'Administració, de les associacions professionals i dels centres de formació de treball social.

⁴ La industrialització va provocar el creixement ràpid de les grans ciutats (a Tòquio la població va créixer un 150%, entre 1900 i 1920), així com l'aparició de barris en què les condicions de vida eren de pobresa extrema, que afectaven especialment la infància, amb una taxa alta de mortalitat infantil i amb l'explotació de la qual eren objecte a les fàbriques i en la prostitució.

⁵ El 1918 al Japó existien 753 centres residencials, dels quals 691 depenien d'organitzacions de voluntariat.

⁶ El primer d'aquests centres va començar a funcionar al Japó l'any 1897 sota la influència del *Toynbee Hall* de Londres, i l'any 1920 existien 50 *Settlement Houses* a tot el país.

⁷ El moviment *Homen-inn* organitzava l'ajut a partir dels districtes escolars i feia servir un rigorós sistema de registre de les persones ateses. Només en els primers 10 anys de funcionament havien ajudat 25.845 famílies, i per fer-ho comptaven amb feina voluntària de 15.000 persones.

⁸ A diferència de les COS, no atribuïen les causes de les situacions de pobresa a responsabilitats individuals,

d'aquest moviment va ser notable, tant a nivell de gestió de centres residencials com de pressió política, amb la demanda d'una major implicació del govern en l'assistència social.⁹ De manera paral·lela a la posada en funcionament d'aquestes iniciatives, l'any 1921 van començar a oferir els primers cursos de treball social per a adults.

Yoshiko Ito (1995) i Yoshimura Harumasa (2009) consideren que l'autèntic naixement del treball social professional al Japó es va produir en aquesta dècada de 1920, de manera molt similar al que estava passant en alguns països occidentals. No obstant això, la militarització del país¹⁰ va fer que es frustrassin les possibilitats de desenvolupament d'un treball social d'acord amb una identitat professional compartida internacionalment, però amb les singularitats de la societat i la cultura japoneses; una identitat molt diferent d'aquella amb què es recrearia la professió després de la segona guerra mundial.

Després de la guerra, durant el període d'ocupació del país per part de l'exèrcit nord-americà,¹¹ es van establir les bases del sistema de benestar social actual¹² al Japó,

com a part del projecte impulsat pels països vencedors de reformar i democratitzar la societat japonesa i de contrarestar la influència que l'ultranacionalisme i el militarisme havien tingut durant la dècada del 1930. L'autoritat nord-americana d'ocupació va impulsar la presència governamental en l'àmbit del benestar social, la professionalització del personal dels centres públics de serveis socials¹³ i la formació dels treballadors socials professionals, amb la creació, l'any 1946, d'una escola model de treball social (*Japanese School of social Work*) i amb el suport a la reobertura de la carrera de treball social en algunes universitats que ja l'impartien abans de la guerra. Al costat d'aquesta major implicació de l'Administració en l'assistència social, l'autoritat nord-americana considerava de gran importància per al procés de democratització del país l'existència d'organitzacions no governamentals fortes i independents del govern. Una independència que l'influent moviment *Homen-inn* ja no tenia, com a conseqüència de la seva cooperació activa amb l'exèrcit durant la guerra.

Després de la marxa del país de l'autoritat nord-americana d'ocupació, el govern

---

sinó al destí, i per això, a l'hora de concedir els ajuts no tenien en compte els estils de vida de les famílies, és a dir si eren mereixedores o no de l'ajut, sinó la seva situació econòmica i les seves condicions de vida.

⁹ Com a resultat d'aquesta pressió van aconseguir que s'aprovés la primera llei de pobres al país (*Poor Relief Law*) l'any 1929.

¹⁰ Amb l'àmplia difusió de la ideologia ultranacionalista i militarista i l'ocupació japonesa de Manxúria el 1933.

¹¹ L'*American General Head Quarters (AGHQ)* fou l'organització a través de la qual l'exèrcit nord-americà va ocupar i governar el Japó entre 1945 i 1951.

¹² Amb l'aprovació de les lleis de benestar social: *Public Assistance Act* (1946), *Child Welfare Act* (1947), *Law for the Welfare of Physically Handicapped* personas (1949) i *Social Welfare Service Law* (1951) i la creació de centres públics de serveis socials (*Social Welfare Offices* y *Child Guidance Centres*).

¹³ Es va establir legalment l'obligatorietat de contractar personal remunerat amb uns certs coneixements sobre treball social, per treballar als centres públics de serveis socials (*Social Welfare Offices* i *Child Guidance Centres*). Entre 1947 i 1950 l'autoritat nord-americana d'ocupació va contractar 15 treballadors socials americans per supervisar aquests nous treballadors públics.

japonès va fer una revisió en profunditat del sistema de benestar social creat recentment, amb l'argument que aquest sistema havia estat imposat per la força. Aquesta revisió va suposar la desprofessionalització dels centres públics de serveis socials¹⁴ i un major control governamental de les organitzacions de voluntariat d'acció social. Per a això es va establir un sistema de finançament públic dels centres residencials dependents d'aquestes organitzacions, que situava la competència de les decisions sobre les cures dels residents i la gestió de les residències en els professionals dels centres públics de serveis socials (*Social Welfare Offices* i *Child Guidance Centres*). D'aquesta manera, l'Administració reduïa la seva presència directa i deixava la gestió dels serveis socials en mans d'unes organitzacions de voluntariat que no tenien la capacitat d'influència en les decisions polítiques i legislatives que havia exercit el moviment *Homen-inn* abans de la guerra.

Yoshiko Ito (1995) i Yoshimura Harumasa (2009) qualifiquen el període següent a l'ocupació nord-americana (1951-1980) com l'etapa més complicada en la història del treball social professional al Japó. Unes dificultats provocades pel paper residual dels serveis socials¹⁵ i per la participació subsidiària de l'Administració en l'assistència social, conseqüència d'un model de benestar de tall conservador basat en les cures familiars i informals. Els professionals del treball social no van ser capaços de reaccionar davant d'aquesta situació; debilitats i desmobilitzats com estaven a conseqüència del procés de desprofessionalització dels serveis socials, però també per la falta d'acord dels docents sobre la identitat i la formació en treball social.¹⁶

A la dècada del 1980, l'envelliment de la població¹⁷ i els canvis en la forma tradicional de família van posar en evidència les limitacions del conservador model japonès de benestar.¹⁸ Aquesta situació va pro-

¹⁴ Es va suprimir l'obligatorietat legal de contractar professionals qualificats per als centres de serveis socials bàsics i per als centres d'atenció a la infància (*Social Welfare Offices* y *Child Guidance Centres*); aquests eren professionals qualificats reemplaçats per funcionaris, seleccionats en base a la lleialtat burocràtica i no a la seva qualificació professional.

¹⁵ Les prioritats del govern es van centrar en la creació d'un sistema nacional de pensions (*National Pension Law*, 1961) i d'una assegurança sanitària *National Health Insurance*, 1959).

¹⁶ Els professors amb formació en màster en treball social realitzada en universitats nord-americanes, defensaven una identitat professional basada en el treball social de casos des d'una perspectiva teòrica psicodinàmica. Per la seva banda, els docents formats al Japó en política social des d'una perspectiva teòrica marxista, s'oposaven a la professionalització del personal dels serveis socials públics i a la presència de les organitzacions de voluntariat d'acció social, ja que consideraven que la implementació de la legislació de benestar resoldria les necessitats i problemes socials de la població, sense necessitat d'intervencions professionals especialitzades.

¹⁷ El Japó té actualment un dels índexs de natalitat més baixos del món (1,3) i un dels percentatges més alts de persones grans de 65 anys (25,2% en l'actualitat i amb una previsió del 37,6% per a l'any 2025 (*Portal Site of Official Statistics of Japan*, 2014).

¹⁸ El Partit Liberal Democràtic, d'ideologia conservadora, ha governat el país des de la finalització de la segona guerra mundial fins a l'actualitat, amb l'excepció de dos curts períodes (de 1994 a 1996 i de 2009 a 2012). L'enfortiment de la societat civil, tradicionalment molt debilitada al país, sembla que és una de les raons de la progressiva pèrdua de l'hegemonia d'aquest partit polític (Iwasaki, K., 2006).

vocar un canvi en el model d'atenció de la gent gran, amb una major implicació i finançament per part de l'Administració¹⁹ (*Japanese Society for the Study of Social Welfare*, 2014).

Context institucional i exercici professional

L'actual sistema de serveis socials al Japó es configura a partir d'una legislació bàsica, uns plans d'actuació i l'existència d'una xarxa de centres, serveis i prestacions administrats i gestionats per les prefectures,²⁰ que compten per a això amb personal professionalitzat i amb persones voluntàries per oferir una atenció social específica per col·lectius de població: gent gran, persones amb discapacitat, infància i persones amb ingressos baixos. D'aquesta manera a cada territori hi ha un centre de serveis socials bàsics (*Social Welfare Offices*) i un centre d'atenció a la infància (*Child Guidance Centres*).

Els centres de serveis socials bàsics ofereixen informació i assessorament als col·lectius específics de població esmentats

■ **D'aquesta manera a cada territori hi ha un centre de serveis socials bàsics (*Social Welfare Offices*) i un centre d'atenció a la infància (*Child Guidance Centres*).**

anteriorment i gestionen prestacions econòmiques.²¹ Aquests centres estan dirigits per funcionaris que ocupen aquests càrrecs per promoció interna dins de l'Administració (*Welfare officer*) i compten tant amb treballadors socials acreditats com amb persones voluntàries de la comunitat.

Els centres d'atenció a la infància s'encarreguen de la detecció, estudi i valoració de situacions de risc o abús de la infància, i per a això compten amb professionals (*Certified Childcare Worker*) i amb persones voluntàries de la comunitat. La complexitat de la societat japonesa ha provocat una redefinició de les polítiques públiques en relació amb la infància i les famílies, ara la preocupació prioritària no és només la cura dels nens sense família, sinó l'atenció i prevenció de situacions de risc i d'abusos,²²

¹⁹ Amb l'aprovació el 1997 d'una llei (*Public Long-Term Care Insurance Law*) i la creació posterior l'any 2000 del sistema d'atenció a les persones en situació de dependència (*Long-Term Care Insurance System*. 'Kaigo Hoken'), com a tercer pilar del sistema de seguretat social, que ja incloïa les pensions i l'assistència sanitària.

²⁰ Segons la seva constitució actual, aprovada el 1947 Japó és una monarquia parlamentària i amb un sistema de govern centralitzat, que s'organitza en 47 prefectures, cadascuna elles amb un governador i un parlament unicameral elegits per sufragi. Les prefectures tenen l'obligació legal de mantenir departaments d'assumptes generals, finances, benestar social, salut i treball, per a això compten amb finançament procedent dels impostos locals i del govern central (Iwasaki, K., 2006).

²¹ Aquestes prestacions estan regulades per llei (*Public Assistance Law*, 1950) i cobreixen necessitats econòmiques relacionades amb els següents conceptes: alimentació, vestit, habitatge, material i menjador escolar, medicaments, naixements, defuncions, ocupació i cures de persones dependents.

²² En resposta al nombre creixent de casos d'aquest tipus que s'estan produint, com el dels quatre germans que a la ciutat de Sugamo van ser trobats pel personal de l'oficina d'atenció a la infància al pis en el qual portaven vivint sols des que els havia deixat la seva mare; i que tan magistralment narra Hirokazu Kore-eda en la pel·lícula *Ningyô sap*.

així com el suport a les famílies per a la cura dels seus fills i la compatibilitat de la vida familiar i laboral. Al costat de les modificacions legals,²³ aquesta redefinició ha requerit l'aprovació de diferents plans d'actuació,²⁴ l'últim dels quals té un plantejament integral en el qual participen no només les administracions, sinó també les empreses privades.

Aquest enfocament recent preventiu i integral de les polítiques públiques d'infància contrasta amb la realitat del sistema de cures que hi ha al país actualment, configurat de manera majoritària per centres residencials finançats per l'Administració però gestionats per organitzacions de voluntariat.²⁵ Segons K. Iwasaki, A. Tozawa i M. Motomura (2005) aquest sistema de cures difereix de forma substancial dels sistemes de la major part dels països occidentals, com a conseqüència de les barreres culturals que hi ha en relació amb l'acolliment familiar i l'adopció com a formes de cura alternatives a la pròpia família, però també com a resultat de la manca de professionals qualificats i amb experiència en aquests temes.

Les persones amb discapacitat han estat tradicionalment ateses en centres residencials especialitzats, però la legislació i els plans d'actuació actuals²⁶ pretenen, a

més de l'atenció assistencial, prevenir les discapacitats i promoure l'atenció d'aquestes persones en les seves comunitats i de forma normalitzada, amb l'objectiu no només que tinguin cobertes les seves necessitats bàsiques, sinó que puguin portar una vida autònoma i que s'integrin i participin en la societat.

Segons la *Japanese Society for the Study of Social Welfare* (2014), actualment hi ha una sèrie de situacions socials al Japó, que per la seva gravetat requereixen una atenció prioritària per part dels diferents sectors de la societat (responsables polítics, ciutadans, investigadors, docents i professionals). Es tracta de situacions d'abús i maltractament a la infància i a la gent gran i de violència contra les dones, la millora no depèn únicament de l'aprovació de mesures legals²⁷ i de plans d'actuació. Cal fer un treball de recerca que permeti conèixer i visibilitzar aquest tipus de situacions, així com de promoció des de l'educació, les institucions públiques i els mitjans de comunicació d'un canvi profund d'actituds en relació amb aquests temes.

Preocupa també a la *Japanese Society for the Study of Social Welfare* (2014) l'augment de les desigualtats socials i el seu efecte dramàtic sobre l'aparició de noves formes de pobresa. És una pobresa de relacions i

²³ La llei bàsica en aquesta matèria (*Child Welfare Law*, 1947) s'ha millorat i completat amb altres mesures legals de suport a famílies monoparentals (*Law for the Welfare of Fatherless Families and of Widows*, 1964) i de prevenció dels abusos a la infància (*Child Abuse Prevention Law*, 2000).

²⁴ Angel Plan (1995) i New Angel Plan (1999).

²⁵ El centre Shisei Gakuen, fundat el 1912, acull actualment 70 nens que no viuen amb les seves famílies, per la defunció dels pares o per situacions de manca de cura, maltractament o abús.

²⁶ *Law for the Welfare of Physically Disabled Persons* (1949), *Law for the Welfare of Mentally Handicapped* (1960), *Maternal and Child Health Law* (1965), *Law concerning Basic Policies for the Handicapped* (1970) i *Government Action Plan for Persons with Disabilities* (1995).

²⁷ *The Act on the Prevention of Spousal Violence and the Protection of Victims*, 2001.

de suport social, a més d'econòmica, que està afectant un nombre creixent de persones sense ocupació, educació o formació, però també treballadors amb ocupacions precàries, temporals o amb ingressos baixos, tant joves com de mitjana edat, que no viuen al carrer com ho han fet tradicionalment les persones sense llar, sinó en els cibercafès²⁸ que romanen oberts tota la nit.

Accreditació i identitat professional

El complex procés d'accés a la professió, mitjançant un examen estatal d'acreditació i un sistema centralitzat de registre,²⁹ és potser la característica definitòria més important del treball social al Japó, per les seves determinants conseqüències en el procés de definició de la identitat professional.

El sistema que regula la professió i la formació de treball social (*Certified Social Workers and Certified Care Workers Act*) va ser creat l'any 1987 per llei.³⁰ És un procés d'accés que té en compte la formació acadèmica reglada i l'experiència laboral

com a requisits previs per poder presentar-se a l'examen d'acreditació. Segons l'organisme públic responsable d'aquest procés (*Center of Social Welfare Promotion and National, Ministry of Health, Labor and Welfare*) l'any 2008 es van examinar 46.099 persones, i el percentatge d'aprovat va ser del 29,1%.

El resultat d'aquesta combinació de formació i experiència laboral és l'existència de 12 rutes diferents d'accés acreditat a la professió. La formació acadèmica reglada mínima que s'exigeix per presentar-se a l'examen d'acreditació inclou una sèrie de matèries obligatòries,³¹ la majoria de les quals referents a la gestió dels diferents serveis i prestacions socials per a la població en general i per a diferents col·lectius (persones majors, persones amb discapacitat i infància); i són coherents amb la definició de la professió de treball social com una activitat tècnica d'aplicació pràctica de la legislació de benestar social. Per a les persones que no han fet el grau de treball social, però que tenen una altra carrera universitària o formació superior de com a mínim tres anys de durada, així

²⁸ *Homeless en los Internetcafés de Tokio. Los sin techo ocultos de la sociedad japonesa.* Bloc En Japón, <http://enjapon.info/homeless-en-los-internet-cafe-de-tokio.html>

²⁹ Aquests sistemes d'acreditació i registre dels professionals del treball social existeixen en altres països, però sempre amb l'exigència de tenir una titulació acadèmica en treball social amb nivell de grau i alguns casos amb nivell de màster (Báñez, T., 2009). En el sistema japonès s'exigeix una formació en una sèrie de matèries obligatòries, però no la titulació específica de treball social.

³⁰ En aquell moment (1987) els serveis socials públics al Japó tenien 676.340 treballadors, i era impossible saber quins eren treballadors socials professionals, ja que no s'exigia tenir aquesta acreditació per treballar com a treballador social.

³¹ Anatomia i fisiologia del cos humà i malalties, teoria psicològica i suport psicològic, sistema social i teoria social, societat del benestar, bases d'investigació social, fonaments professionals de l'assistència social, teoria i mètodes d'assessorament, teoria i mètodes de benestar comunitari, planificació, gestió i finances del benestar, organització i gestió de serveis de benestar, seguretat social, sistema de suport i assegurança de cures de llarga durada per a gent gran, sistema de suport per a persones amb discapacitats, sistema de benestar i suport a la infància i la família, sistema d'assistència social per a persones amb baixos ingressos, serveis d'assistència sanitària, serveis de suport a l'ocupació, tutela d'adults i rehabilitació de presos.

com per a aquells que tenen experiència laboral,³² hi ha una àmplia oferta de cursos de formació reglada per superar els continguts obligatoris i poder presentar-se a l'examen. La durada d'aquesta formació complementària varia des dels sis mesos en el cas dels directors o inspectors de benestar social, a un any en el cas de persones amb una altra formació reglada o dos o tres anys per a les persones que tenen experiència laboral en centres de rehabilitació i d'atenció social i sanitària.

A aquest complex sistema d'accés a la professió de treball social es va incorporar l'abril de 1997 una nova acreditació, la dels treballadors socials psiquiàtrics, els quals també han de passar un examen estatal i inscriure's en un registre oficial. En aquest cas, la formació acadèmica reglada per poder-se presentar a l'examen és la del grau de psicologia de quatre anys de durada, més una formació complementària d'un any en treball social. Atès que la legislació actual estableix l'obligatorietat de comptar amb aquests professionals en tots els serveis sanitaris públics (hospitals generals i psiquiàtrics, centres comunitaris de salut mental, etc.), acreditar-se com a treballador social psiquiàtric s'ha convertit en una de les sortides laborals més populars entre molts joves que ja tenen una titula-

ció de grau, i fins i tot de màster en psicologia, ja que l'estabilitat d'aquests llocs de treball a l'Administració és valorada molt positivament per les famílies japoneses.

Segons l'organisme públic responsable del procés d'acreditació dels treballadors socials, el febrer de l'any 2014 hi havia registrats 165.684 treballadors socials acreditats i 60.946 treballadors socials psiquiàtrics acreditats (*Japanese Association of Schools of Certified Social Worker*, 2014).

Des de l'aprovació de la llei del 1987, els treballadors socials acreditats poden treballar a l'Administració, tant en els centres de serveis socials bàsics (*Social Welfare Offices*) com en els centres d'atenció a la infància (*Child Guidance Centres*), si bé aquesta acreditació no s'exigeix per ocupar els llocs de més responsabilitat en aquests centres,³³ que es cobreixen per promoció interna, en coherència amb el model laboral tradicional japonès.³⁴ Els graduats en treball social no acreditats són contractats per les entitats de voluntariat d'acció social per treballar en els centres residencials gestionats per aquestes entitats o treballen en els serveis sanitaris públics en llocs en els quals no es requereix l'acreditació com a treballadors socials psiquiàtrics.

Són diversos els autors (Ito, I., 1995; Sakaki, A., 2014; Yoshimura, H., 2009) que

³² En centres de rehabilitació i d'atenció social i sanitària o en serveis socials públics (*Child welfare officer, Welfare officer for people with physical disabilities, Inspection instructor*).

³³ *Child welfare officer, Welfare officer for people with physical disabilities, Inspection instructor*.

³⁴ És un sistema laboral únic al món, basat en la "membresia" i no en el "lloc de treball". Els treballadors japonesos són considerats com a part de l'empresa o de la institució en la qual treballen, acceptant voluntàriament la manca de limitacions del seu contracte laboral (pel que fa a horari, sou, trasllats, etc.), a canvi de la possibilitat de conservar la feina. En coherència amb aquest model laboral, les empreses i l'administració en lloc de contractar a persones que tenen les qualificacions necessàries per a un lloc concret, recluten als seus futurs empleats mentre encara estan estudiant, basant-se en el seu "entusiasme" i la seva "capacitat" i no en la seva qualificació (Keiichirô, H., 2013).

assenyalen les contradiccions d'aquest sistema d'accés a la professió i les conseqüències que té en la definició de la identitat professional dels treballadors socials. Es valora positivament el reconeixement de la necessitat d'una formació professional especialitzada en els serveis socials, exigible abans de la contractació dels treballadors, ja que aquesta exigència suposa el trencament amb el model laboral japonès tradicional que apliquen tant les empreses privades com l'Administració. Però també s'assenyala que l'establiment d'aquestes acreditacions ha suposat una superposició de continguts de treball en els centres o serveis en què coincideixen aquests professionals, afegint complexitat a la definició de la seva identitat i generant el caos a la situació del treball social al país.

Aquest sistema d'acreditació i d'accés a la professió influeix de forma determinant la definició que els treballadors socials fan de la seva identitat professional. Els resultats d'una investigació realitzada per l'Associació Japonesa d'Escoles de Treball Social el 2010 posen en evidència la confusió que hi ha pel que fa a la identitat professional del treball social. Segons aquest estudi, només el 40% dels estudiants de Grau de Treball Social es defineixen a si mateixos com a futurs treballadors socials, mentre que gairebé el 40% dels treballadors socials acreditats són persones no han estudiat la carrera de treball social (Sakaki, A., 2014).

Segons Yoshiko Ito (1995), la majoria dels treballadors socials acreditats que treballen en els serveis socials de l'Adminis-

■ **Segons Yoshiko Ito (1995), la majoria dels treballadors socials acreditats que treballen en els serveis socials de l'Administració es defineixen com a tècnics del benestar social, mentre que només el 6,3% es defineixen com a treballadors socials. Per contra, el 75,2% dels treballadors socials que treballen en salut es defineixen com a treballadors socials.**

tració es defineixen com a tècnics del benestar social, mentre que només el 6,3% es defineixen com a treballadors socials. Per contra, el 75,2% dels treballadors socials que treballen en salut es defineixen com a treballadors socials.

Yoshimura Harumasa (2009) considera que, prenent com a referent la professió de treball social als Estats Units d'Amèrica, els treballadors socials de salut japonesos serien els únics que podrien anomenar-se a si mateixos treballadors socials, ja que tots són graduats en treball social i fan de forma habitual intervencions professionals complexes, tant amb els pacients atesos en els serveis sanitaris com amb les seves famílies. Per aquesta raó, l'associació que agrupa aquests professionals (*Japanese Association of Social Workers in Health Services*) demana des de fa dècades la derogació del sistema d'acreditació i registre i ser reconeguts com els únics treballadors socials al Japó.

L'existència de diverses associacions professionals de treball social³⁵ al Japó,

³⁵ Són la *Japanese Association of Certified Social Workers*, amb 37.100 membres, la *Japanese Association of Certified*

reconegudes i integrades en la Federació Internacional de Treballadors Socials,³⁶ són un reflex clar d'aquesta confusió en la identitat dels treballadors socials al Japó. No obstant, aquestes associacions han elaborat conjuntament un codi d'ètica professional del treball social,³⁷ aprovat l'any 2004.

Formació acadèmica

La formació acadèmica en treball social al Japó es caracteritza per la dualitat de l'oferta i per la desconexió i contradicció dels seus continguts amb els de la pràctica professional que duen a terme els treballadors socials acreditats.

L'oferta majoritària de formació acadèmica reglada en treball social al Japó és la d'un grau universitari amb una durada de quatre anys que es pot cursar a 139 universitats, amb un pla d'estudis els continguts s'organitzen en tres grans àrees:³⁸ serveis socials, teoria del treball social i matèries d'altres disciplines. Al costat d'aquest títol de grau hi ha una formació

també superior, però amb una durada de només dos anys, que es pot seguir en 11 *Colleges* i una formació de nivell inferior que es pot cursar en 5 escoles de formació professional. En funció d'aquesta formació acadèmica inicial, hi ha rutes diferents d'accés al sistema d'acreditació i registre com a treballadors socials.³⁹ Existeix també un nivell de formació de postgrau en treball social, que inclou quatre màsters, oferts per 88 universitats, i un doctorat, que es pot cursar en 48 universitats. Tots aquests centres estan associats, tant a nivell del Japó (*Japanese Association of Schools of Social Work*) com a nivell internacional (*International Association of Schools of Social Work* i *Asian and Pacific Association for Social Work Education*).

L'oferta de formació complementària en les matèries obligatòries que s'exigeixen per poder presentar-se a l'examen d'acreditació es canalitza a través de centres específics de formació per a treballadors socials acreditats, dels quals 193 depenen d'universitats, 10 de *Colleges* i 18

Psychiatric Social Workers, amb 9.400 membres, la *Japanese Association of Social Workers in Health Services*, amb 4.900 membres, i la *Japanese Association of Social Workers*, amb 800 membres. (*Japanese Association of Social Workers*).

³⁶ Quelcom que només s'esdevé en el cas de dos altres països: Romania (*Romanian College of Social Workers y Association Pro Social Work*) i Sèrbia (*Association of Social Workers of Serbia y Union of the Societies of Social Workers of the Republic of Serbia*).

³⁷ *Code of Ethics of Social Workers, Joint Committee of the Code of Ethics, June 2004*. http://www.jacsw.or.jp/16_FooterLinks/English.html

³⁸ Serveis socials: sistema de benestar social, benestar de la gent gran, benestar de les persones discapacitades, benestar de la infància, seguretat social, assistència social i benestar social de la comunitat. Teoria del treball social: teoria del treball social, treball social de casos, treball social de grup, treball social de comunitat, investigació organitzacional i social, habilitats de treball social i 180 hores de pràctiques externes. Altres matèries: psicologia, sociologia, fonaments de dret, medicina bàsica i cures físiques.

³⁹ Per exemple, una persona amb una formació de dos anys en treball social, ha de tenir dos anys d'experiència laboral en centres de rehabilitació i d'atenció social i sanitària i realitzar una formació complementària d'un any per poder presentar-se a l'examen d'acreditació, mentre que una persona amb una formació de grau en treball social, no necessita cap complement de formació per poder presentar-se a l'examen.

d'escoles de formació professional. Aquests centres formen part d'una associació a nivell del Japó (*Japanese Association of Schools of Certified Social Worker*, 2014).

Yoshiko Ito (1995) és molt crític en la seva anàlisi de la formació en treball social al Japó, assenyala la manca de coherència entre els continguts teòrics sobre treball social i sobre altres disciplines del grau universitari, amb la definició compartida socialment de la professió com una activitat fonamentalment pràctica d'aplicació de la legislació de benestar social. Aquesta incoherència el porta a qüestionar-se si per desenvolupar aquest tipus d'exercici professional cal una formació acadèmica universitària, els continguts de la qual no s'adeqüen al perfil de gestió de prestacions i serveis que s'exigeix a la major part dels treballadors socials al Japó, especialment als professionals acreditats.

Contribució del treball social japonès a la identitat global de la professió

Encara que inicialment el treball social va néixer i es va desenvolupar com una activitat professional nacional dirigida a alleujar els efectes de la pobresa, la deso-

cupació i els problemes socials que sorgien localment com a resultat de la ràpida industrialització a Europa i Amèrica del Nord en les últimes dècades han establert programes de formació en treball social a nivell internacional, amb un volum significatiu d'aquests programes a la regió d'Àsia-Pacífic, raó per la qual A. Sakaki (2014) considera especialment interessant l'anàlisi de la professió al Japó, com un exemple de la situació professional en aquesta regió del món i del procés d'internacionalització del treball social.

Segons C. Noble (2004), aquest procés d'internacionalització no ha de ser considerat com una amenaça a una identitat professional que es basi en els valors que orienten i donen sentit a les intervencions professionals, que transcendeix l'aplicació immediata de les habilitats pràctiques, sinó que s'ha de veure com una oportunitat per a l'intercanvi i el diàleg entre docents i professionals, que permeti incloure en la formació i l'exercici del treball social perspectives culturals, creences i pràctiques diferents de les occidentals, que han estat tradicionalment hegemòniques en la professió, cosa que ja està passant en els debats internacionals al voltant de l'elaboració d'una definició global del treball social.⁴⁰

⁴⁰Debat promogut per la Federació Internacional de Treballadors Socials i l'Associació Internacional d'Escoles de Treball Social (<http://ifsw.org/propuesta-de-definicion-global-del-trabajo-social/>) a partir de les crítiques que la definició del 2000 havia suscitats, entre altres raons per la seva marcada tendència occidental que emfatitza els drets individuals sobre els drets col·lectius i que prioritza la necessitat de les societats d'assolir continuïtat, estabilitat i cohesió social (Truell, R., 2014).

Bibliografia

- BÁÑEZ, T. “Los sistemas de regulación y acreditación de la profesión de Trabajo social a nivel internacional”, en *Revista de Servicios Sociales y Política Social*, núm. 85 (2009). Pàg. 139-155. ISSN 1130-7633.
- HARUMASA, Y. *The formation of social work professions in Japan*, University of Chicago. 2009. Tesi doctoral. Consulta el maig del 2014 a http://gateway.proquest.com/openurl%3furl_ver=Z39.88-2004%26res_dat=xri:pqdiss%26rft_val_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:dissertation%26rft_dat=xri:pqdiss:3362453.
- ITO, Y. “Social Work Development in Japan”, en *Journal of Social Policy & Administration*. Volum 29, Issue 3 (1995). Blackwell Publishing Lt. Pàg. 258-268. ISSN 1467-9515.
- IWASAKI, K.; TOZAWA, A. i MOTOMURA, M. “Caring for deprived children in Japan”, en *Asia Pacific Journal of Social Work and Development*, núm. 2, volum 15 (desembre 2005). Singapur: Marshall Cavendish Academic. Pàg. 5-17. ISBN 0218-5385.
- Japan Mental Health Professionals. *Tokyo Counselling*. Consulta el maig del 2014 a <http://tokyocounseling.com/english/media/japanpsw.html>.
- Japanese Association of Certified Social Workers (JACSW). Consulta el maig del 2014 a <http://www.jacsw.or.jp>.
- Japanese Association of Psychiatric Social Workers (JAPSW). Consulta el maig del 2014 a <http://www.aichi-acsw.or.jp/>.
- Japanese Association of Social Workers (JASW). Consulta el maig del 2014 a <http://www.jasw.jp>.
- Japanese Society for the Study of Social Welfare. Consulta el maig del 2014 a <http://www.jssw.jp/english/index.html>.
- MURAKAWA, Hirokazu i MURATA, Miyuki. “Societal Changes and Establishment of Local Comprehensive Care System in Japan - Reform of the long-term care insurance program and future of elderly welfare service”, en *Journal of Social Policy and Social Work*, núm. 15 (2011). Pàg. 5-24.
- NOBLE, C. “Social Work Education, Training and Standards in the Asia-Pacific Region”, en *Social Work Education*, núm. 5, volum 23 (octubre 2004). Pàg. 527-536.
- PAYNE, M. *What is professional social work?* Bristol: The Policy Press, University of Bristol, 2006. ISBN 1861347049.
- *Portal Site of Official Statistics of Japan*. Consulta el maig del 2014 a <http://www.stat.go.jp/english/data/jinsui/tsuki/index.htm>.
- SAKAKI, A. Social Work and Shakai Fukushi, Asian and Pacific Association for Social Work Education (APASWE). Consulta el maig del 2014 a http://www.google.es/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCcQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.iassw-aiets.org%2Fuploads%2Ffile%2F20121112_FEATURS02.doc&ei=WFPBU5iuOMml0wX1uoCgBA&usg=AFQjCNG9Js9t1glNqeW-KIGK MozTro ox6Q&bvm=bv.70810081,d.d2k.
- TRUELL, R. *Report to the IFSW 2014 General Meeting on the review of the Global Definition of Social Work*. Consulta el juliol del 2014 a http://cdn.ifsw.org/assets/ifsw_83308-10.pdf.
- *Web Japan, Welfare. Japan Fact Sheet, Helping the elderly, the young, and the disabled*. Consulta el maig del 2014 a http://web-japan.org/factsheet/en/pdf/e43_welfare.pdf.